

В.М.Лазуренко

Політичні репресії 30-х років ХХ ст. на Чигиринщині

Політичні репресії 30-х років ХХ ст. завдали жорстокого удару по усій духовній сфері України. Нове керівництво Наркомату освіти УРСР в особі В.Затонського і А.Хвилі (попередній нарком, прихильник українізації М.Скрипник покінчив життя самогубством) при підтримці Політбюро ЦК КП(б)У повело широкомасштабну боротьбу з "націоналістичною засміченістю" культурно-освітніх, мистецьких, наукових та релігійних установ.

Не оминула хвиля репресій і Чигиринщину. На початку 1938 року в селах Суботів та Мордва відбулися арешти членів так званої "повстанської організації", яка мала за мету підняти "на случай войны вооруженное восстание против Советской власти". Тільки в Мордві протягом 1937–1938 рр. було репресовано 22 особи [1, 4].

Зазнав репресій у 1937 році і член Спілки письменників України, уродженець Чигиринщини Віталій Єлисеєвич Чигирин. 22 квітня 1937 року оперуповноважена секретно-політичного відділу УДБ НКВС УРСР Гольдман підписала постанову, в якій письменник звинувачувався у приналежності до української націоналістичної організації, яка нібито готувала терористичні акти проти тодішніх "вождів" республіки. Того ж дня він був заарештований у своїй квартирі.

На допитах Віталій Чигирин поведився на подив мужньо. На очних ставках відкидав усі звинувачення і

В.Є.Чигирин

наклепи. Протоколи його допитів рясніють твердженнями: "Ніякою контрреволюційною діяльністю я ніколи не займався!", "Контрреволюційних зв'язків не мав і не маю!", "Виним себе не визнаю!", "Про існування троцькістських організацій не знав і не знаю..." [2, 456].

В одному чистосердечно зізнався В. Чигирин: у день самогубства Миколи Хвильового (13 травня 1933 р.) він відправив до Харкова телеграму Івану Кириленку такого змісту: "Разом з тобою ридаємо над могилою Хвильового" [2, 456]. Проте цього виявилось досить, щоб 14 липня 1937 року виїздна сесія Верховного Суду СРСР під головуванням диввійськюриса Ричкова на закритому засіданні ухвалила застосувати до В. Чигирина найвищу міру покарання — розстріл без права оскарження.

Наступного дня, 15 листопада 1937 року вирок було виконано у київській в'язниці, а ім'я надовго забуте. Лише 27 вересня 1956 року президія правління Спілки письменників України вустами Олеса Гончара і Юрія Смолича порушила перед прокуратурою республіки клопотання про перегляд справи Віталія Чигирина і його цілковиту реабілітацію. І рівно через п'ять місяців, 27 лютого 1957 року Військова колегія Верховного Суду СРСР на підставі матеріалів, що заново відкрилися, винесла ухвалу: вирок Військової колегії Верховного Суду СРСР від 14 липня 1937 року щодо В.Є.Чигирина скасувати і справу про нього припинити за відсутністю складу злочину [2, 456–457].

Чигирин Віталій Єлисеєвич. Народився 4 травня 1908 року в селі Боровиця Чигиринського району Черкаської області в багатодітній сім'ї сільського вчителя. Працював у друкарні в Золотоноші. Після закінчення курсів працював у заводській газеті "Дзержинець" у місті Кам'янську (нині — Дніпродзержинськ).

1933 рік — відповідальний секретар "Літературної газети" (Харків). 1934 рік — прийняття до Спілки письменників СРСР. Членський квиток підписав Максим Горький.

Автор п'єс "Сонце" та "Шляхи" (у співавторстві з М.Миньком), роману "Квітень" (1937), прозових книг "Фрагменти доби" (1932), "Перший гарт" (1935), "Дівчата" (1936), "Записки хлопчика", "Повість про хорошу дівчину".

В 1937 році було репресовано заступника директора Чигиринської середньої школи №1, вчителя української мови і літератури Андрія Івановича Кримського. На той час він був знаним поетом і прозаїком.

Кримський А.І.

Кримський Андрій Іванович. Народився в 1905 році на Єливетградщині (Кіровоградщина). Освіта вища, педагогічна. Тривалий час жив і працював в Чигирині. Працював заступником директора Чигиринської середньої школи № 1. Викладав українську мову та літературу. В 1937 році безпідставно арештований. Помер у 1942 році помер в ув'язненні. Реабілітований у 1963 році.

Автор віршів та оповідань, надрукованих у 30-х роках в київських журналах "Нова громада", "Глобус", "Всесвіт" та інших. Нині відомі близько двох десятків віршів та оповідань, які вдалося зібрати у архівах Києва та Харкова [3, 40–41].

Репресій зазнав і уродженець Чигиринщини, людина зі світовим іменем – Олександр Митрофанович Пучківський. Це – хірург, який першим у світовій практиці успішно зробив кістково-пластичну операцію на лобних пазухах і яку донині за його методикою виконують у більшості країн світу. Безпідставно звинувачений у належності до так званої "Спілки визволення України". Помер 14 лютого 1942 року.

Пучківський Олександр Митрофанович. Народився 30 червня 1881 року у Чигирині в родині службовця. Після закінчення гімназії вступив до Санкт-Петербурзької військово-медичної

академії, яку закінчив у 1905 році. В 1920 році – професор медичного факультету Одеського університету (згодом – Одеський медичний інститут). В 1921–1922 рр. завідувач кафедри оториноларингології Одеського медінституту. У 1922 році запрошений до Київського медінституту. У 1926 році видає перший український посібник з оториноларингології. Автор понад 100 наукових праць з проблем розпізнавання та лікування затяжних інфекційних хвороб вуха, вуха, горла і носа, про склерому дихальних шляхів, ураження туберкульозом [4, 3].

У жовтні 1940 року за антирадянську агітацію заарештовано викладачів Чигиринського технікуму соціалістичного обліку К.С.Іваненка та П.Т.Приходька. Вони звинувачувалися за поширення антирадянських анекдотів та наклепи на радянську владу. А виявлялося це в тому, що вчителі і учні в розмовах між собою скаржилися на погані матеріальні умови життя. Обидва викладачі були реабілітовані у жовтні 1970 року.

Репресії торкнулися і священослужителів та віруючих. Так, 6 січня 1938 року був заарештований чигиринський священник Іоанн Нікіфоров (1878 р.н.). У якому з двох тодішніх чигиринських храмів правив отець Іоанн – у кам'яній соборній церкві Хрестовоздвиження чи у дерев'яній Свято-Успенській – залишається невідомим, але скоріш за все то був дерев'яний, оскільки кам'яний був закритий у 1934 році. Напередодні Різдва було заарештовано ще двох віруючих уродженців Чигиринщини, які мешкали у Черкасах – Федора Кибу і Дмитрія Крупицького.

Постанова про початок слідства була видана лише 25 січня 1938 року. В матеріалах слідства зазначалося, що І.Нікіфоров "собирает у себя на квартире антисоветский элемент, с которым под видом богослужения проводит контрреволюционную работу... Проводил исповедь на дому. Говорил: "Советская власть не от бога... Скоро ей придет конец" [5, 263].

Обвинувачення, позначене датою 7 березня 1938 року,

містить такий висновок: "Допрошенный в качестве обвиняемого, а также при очной ставке виновным себя на признал". Отець Іоанн після арешту був відправлений до Києва і там, на підставі рішення Особливої трійки КОУ НКВС був засуджений до вищої міри покарання. Акт про виконання вироку датований 25 березня 1938 року. Реабілітований посмертно 25 травня 1989 року [5, 263].

Подібна доля спіткала і настоятеля села Вершаци Чигиринського повіту Семена Рябовола (1886 р.н.). У звинувачувальному висновку від 20 жовтня 1937 року зазначено: "Установлено, что Рябовол С.С. среди населения, резко антисоветски себя проявляет. Проводит контрреволюционную работу, высказывается против советской власти: "Советская власть временная, скоро ей придет конец..." Виновным себя не признал" [5, 265]. Страчений 10 листопада 1937 року. Реабілітований рішенням президії Черкаського обласного суду 3 лютого 1989 року [5, 267].

Зазнав репресій і отець Антоній (Буряк Антоній Ананійович, 1888 р.н.), який до 1935 року був настоятелем при Свято-Михайлівському храмі у селі Полуднівка. В характеристиці Полуднівської сільради йшлося, що він "малограмотний, нежонатий, до революції – монах Миколаївського монастиря. З 1930 року попом у Полуднівці, до 1936 року. Зараз проживає у Полуднівці, фізично не працює, по вечорах в себе в домі збирає одноосібників чоловіків і жінок і проводить з ними бесіди на тему встановлення церкви, доказує, що в колгосп вступати нічого, скоро такі розпадуться, бо ніде їх немає, а в нас є люди, щоб встановити і церкву, розігнати колгосп і встановити старі порядки. Має зв'язок з сусідніми селами та районами, де збирає вечірні молитви в хатах, на яких веде контрреволюційну роботу. Веде агітацію проти позики на оборону і говорить: "Краще збирайте гроші на церкву"[5, 267].

Цього виявилось достатнім для арешту отця Антонія 4 вересня 1937 року. Його засудили до вищої міри покарання.

Вирок приведено у виконання 4 листопада того ж року. Реабілітований посмертно 29 червня 1989 року.

Наведені факти є лише незначною частиною свідчень про політичні репресії періоду сталінізму на Чигиринщині кінця 30-х років ХХ ст. Знати про них повинні нинішні і прийдешні покоління для того, щоб ніколи не допустити їх повторення.

Примітки

1. Солодар О. Розсошенці, Мордва, Погорільці // Газета "Чигиринські вісті". - 1997. - 23 липня.
2. З порога смерті. Письменники України - жертви сталінських репресій. - К.:Радянський письменник, 1991. - Вип. I.
3. Світанки над Тясмином. - Черкаси, 1995.
4. Пашкевич Л. Він любив Україну // Газета "Чигиринські вісті". - 1997. - 5 лютого.
5. Святі новомученики і сповідники Черкаські: життя, подвиги, страждання. Видання Черкаської єпархії УПЦ. - Черкаси, 2001.

В.Б. Страшевич

З історії футболу на Черкащині

Наприкінці ХІХ століття своєрідна футбольна лихоманка охопила майже усі країни Старого світу, докотившись до Росії. Ця гра спочатку поширилася у портових містах, а потім і в глибинних районах. У 1897 році в Росії була організована перша футбольна команда "Спорт", яка успішно виступала проти англійських клубів, що приїздили в той час до Петербурга. Тоді ж при Петербургському гуртку любителів спорту було створено першу в Росії футбольну лігу. Водночас зростає кількість футболістів у Харкові, Одесі, Москві, Миколаєві, Маріуполі...[1,5].

Подих захоплюючої гри Черкащина відчула на початку ХХ століття. Про це промовисто свідчать матеріали газет і журналів того далекого вже часу, зокрема таких як "Геркулес", "Цикліст", "К спорту!", "Русский спорт"; спогади ветеранів, фотографії із сімейних альбомів. Спортом у той час